

Bezpečnost na internetu – jak na prevenci mezi středoškoláky

Mgr. Olga Maťáková, ŠMP, Litoměřice

S rozvojem informačních technologií a jejich dostupností se mění i způsob komunikace a náplň volného času nejen žáků, ale i jejich rodičů, kamarádů, a proto jsem se ve své závěrečné práci specializačního studia školního metodika prevence zaměřila na problematiku bezpečnosti na internetu.

Východiskem dalších aktivit pro mne bylo dotazníkové šetření (rok 2017) mezi žáky 1. – 4. ročníků střední odborné školy na Litoměřicku, v němž jsem se zaměřila na zjišťování informací týkajících se způsobu trávení volného času, dostupnosti internetu, množství času tráveného surfování po internetu či komunikace na sociálních sítích. Zajímalo mě, jaké typy informací žáci na sociálních sítích sdílejí a v jaké formě (písemné, audio, video, fotografie). Moje výchozí hypotéza, že mladiství tráví na internetu, především na sociálních sítích 3 a více hodin denně, sdílejí velmi soukromé informace, přičemž ohrožují svoji bezpečnost i bezpečnost druhých, neboť si neuvědomují, že informace mohou zneužít třetí osoby, které doopravdy neznají, se potvrdila.

Dotazníkové šetření zjistilo, že většina žákyň (90 %) a žáků (82 %) sledované střední školy využívá k připojení k internetu mobilní telefon. Vzhledem k tomu, že mobilní telefon nosí žáci u sebe téměř celý den, dá se předpokládat, že taktéž často využívají služby internetu. Dle výsledků dotazníku nejvíce využívanou internetovou službou je *e-mail* (89 % dívek, 85 % chlapců), poté *portály umožňující nákup zboží* (73 % dívek, 76 % chlapců) a *elektronické bankovníctví*, které bylo uvedeno u 29 % dívek a 41 % chlapců. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že většina ví, jak vypadá **silné heslo**, a je si vědoma důležitosti chránit přístup např. do e-mailu, bankovníctví. Správné (silné) heslo uvedené v dotazníku označilo 94 % dívek a 97% chlapců.

Velmi oblíbené jsou u respondentů **sociální sítě**. Všechny oslovené dívky využívají nejméně 2 sociální sítě, většinou však 4 sociální sítě, a to 14% z dotázaných dívek a 32% z dotázaných chlapců, 5 sociálních sítí používá 30% respondentek a 20 % respondentů, 6 sociálních sítí využívá 25 % z dotázaných dívek a 17 % z dotázaných chlapců.

Mezi nejvyhledávanější sociální sítě patří *Facebook* (92 % dívek, 100 % chlapců), *Messenger* (94 % dívek, 97 % chlapců), *Snapchat* (86 % dívek, 79 % chlapců), *Instagram* (89 % dívek, 74 % chlapců), *WhatsApp*, který je oproti chlapcům (38 % chlapců) více vyhledáván dívkami (56 % dívek). Na dotaz týkající se **přínosu pobytu jedince na sociální síti** velký počet dotázaných uvedl *kontakt a komunikace s přáteli* (67 % dívek, 62 % chlapců), *zdroj informací* (41 % dívek, 47 % chlapců), *zábavu* (18 % dívek, 24 % chlapců). Někteří uvedli, že je pro ně pobyt na sociální síti *relaxací* (3 % dívek, 3 % chlapců), 1 respondentka uvedla *dodání většího sebevědomí*, 1 chlapec přiznal, že mu sociální sítě umožňují *se zviditelnit*.

Časové rozpětí denního pobytu na sociálních sítích bylo velké, a to od cca 30 minut (2 dívky, 2 chlapci) až po 15 hodin (1 dívka, 1 chlapec). Obecně však delší čas na sociálních sítích dle dotazníkového šetření tráví dívky. **Soukromý profil** na sociální síti využívá 70 % dívek a 44 % chlapců, **veřejný profil** zvolilo 24 % dívek a 56 % chlapců. Z údajů vyplývá, že dívky jsou opatrnější, neboť z velké části zakládají soukromé profily umožňující rozhodovat o tom, kdo může na síti sledovat aktivity uživatele profilu.

Počet lidí sledujících profily dotazovaných žákyň a žáků byl poměrně roztržštěný. Vzhledem k tomu, že většina dotazovaných využívá Facebook, vztahují se uvedené údaje právě k této sociální síti.

401 – 500 osob sleduje profil u 14 % dívek a 29 % chlapců, 500 a více přátel má u svého profilu 36 % dívek a 20 % chlapců.

Zajímavé zjištění vyplynulo z dotazníkové otázky: **Kolik ze svých přátel na sociální síti znáš osobně**, na niž 24 % chlapců a 8 % dívek odpovědělo, že ze svých přátel na síti zná osobně asi 70 %, 19 % dívek a 17 % chlapců uvádí osobní znalost 80 % svých přátel na síti, 100% znalost přátel na síti uvedlo 21 % dívek a 20 % chlapců. Otázkou zůstává, co si dotazovaní představili pod pojmem osobní znalost, protože je poměrně málo pravděpodobné, že např. 550 lidí sledujících profil jedince na síti daný jedinec velmi dobře zná.

Na dotaz „**Podle jakého klíče si vybíráš své přátele na sociální síti?**“ uvedlo 87 % dívek a 82 % chlapců osobní znalost, 24 % dívek a 20 % chlapců sympatie, 18 % dívek a 17 % chlapců si vybírá přátele na síti na základě znalosti kontaktů svých známých. Sympatie a znalost kamarádových kamarádů na síti ještě nutně neznamená znalost osobní. 5 % dívek uvedlo, že své přátele si nevybírá na internetu.

S vysokým množstvím sledujících přichází otázka, **jaké typy informací uživatelé profilu umísťují na síť typu FB, Instagram** a další. Nejvíce zveřejňují *fotografie své osoby* (94 % dívek, 85 % chlapců), *zážitky z reálného života* (89 % dívek, 91 % chlapců), *fotografie svých přátel* (80 % dívek, 65 % chlapců), *like* (sympatie/nesympatie s výroky na síti: 44 % dívek, 44 % chlapců), *odkazy na známé osoby* (35 % dívek a 59 % chlapců), *odkazy na filmy, videa* (38 % dívek, 53 % chlapců), *videa z reálného života* (25 % dívek, 47 % chlapců), *fotografie z rodinného zázemí* (18 % dívek, 26 % chlapců), *intimní, osobní informace* (5 % dívek, 17 % chlapců), *intimní fotografie* (0 % dívek, 9 % chlapců). Z těchto údajů lze vyčíst, že respondenti svým přátelům na síti poskytují velkou škálu informací, kterých lze velmi snadno zneužít, a vystavují se tak poměrně velkému riziku, aniž by si toho byli vědomi.

Toto tvrzení mohu podpořit údaji získanými z odpovědí na otázku „**Sdělil/a bys informace, které sdílíš na sociální síti, osobně více jak 50 cizím lidem?**“. *Odpověď ANO* zaškrtnlo pouze 33 % dívek a 35 % chlapců. Zápornou odpověď, tedy *NE*, zvolilo 67 % dívek a 65 % chlapců. Vystává otázka, proč uživatelé jsou ochotni zveřejňovat na síti citlivé informace, ale osobně by je cizímu člověku nesdělili. Možná proto, že mají pocit, s ohledem na častou komunikaci a přítomnost ve virtuálním světě, že lidi na síti, s nimiž jsou v kontaktu, skutečně znají, i přestože si jejich identitu neověřují, a důvěřují jim. V reálném světě jsou obezřetnější, neboť si možná rizika lépe uvědomují, jsou pro ně hmatatelnější.

Oblíbenost sociálních sítí typu Viber, vázaných na telefonní číslo, je mnohem *nižší* než u sítí typu Facebook.

Alarmující je zjištění, že 87 % dívek a 94 % chlapců se na internetu setkala s **ponižujícím chováním k jiné osobě a ponižujícím chování ke své osobě** bylo na internetu vystaveno 56 % respondentek a 38 % respondentů.

Na otázku „**Jak můžeš negativním dopadům internetu, sociálních sítí předcházet?**“ mimo jiné 30 % dívek a 44 % chlapců odpovědělo *nekomunikovat s neznámými lidmi*, 38 % dívek a pouze 9 % chlapců *nesdělovat osobní údaje*.

Zajímavé jsou výsledky denního **hraní her na internetu**. Zde je velký rozdíl mezi pohlavími v množství času tráveného hraním na síti. 68 % respondentek uvedlo, že hraní her na internetu se *nevěnuje*, 35 % respondentů *uvedlo totéž*. Cca 30 minut denně hraje internetové hry 19 % z dotázaných dívek a 9 % z dotázaných chlapců. Poté křivka času věnovanému hrám na internetu u dívek klesá, kdežto u chlapců stoupá – cca 1 hodinu hraje 18 % chlapců, 8 % dívek, 2 hodiny – 14 % chlapců, 3 % dívek, 3 hodiny 12 % chlapců, 2 % dívek, 4 hodiny 3 % chlapců, 0 % dívek, 6 hodin – 6 % chlapců, 0 % dívek, 8 hodin – 3 % chlapců, 0 % dívek.

Dívky sice mnohem méně hrají hry na síti, ale zase více času denně **na internetu prosurfují bez konkrétního cíle**. Denně cca 30 minut se bloumání po internetu věnuje 18 % dívek a 38 % chlapců, cca 1 hodinu – 30 % dívek a 26 % chlapců, 2 hodiny – 21 % dívek a 12 % chlapců, většinu času - 6 % dívek a 0 % chlapců.

Pod pojmem **bezpečné chování na internetu** si 48 % dívek a 17 % chlapců představuje *nezveřejňování riskantních fotografií a osobních údajů*, 33 % dívek a 44 % chlapců se domnívá, že bezpečné chování na internetu spočívá *v pečlivém výběru sdělovaných informací*, 21 % dívek a 26 % chlapců uvedlo, že se jedná *o zodpovědné chování*. V čem však spočívá, respondenti neuvodili.

Projektový den na téma bezpečí na internetu (2017)

Na základě zjištěných výsledků byl na dané škole (r. 2017) realizován **projektový den**, jehož se účastnily **1. – 3. ročníky**. Čtvrté ročníky v té době skládaly maturitní zkoušku. Projektový den byl zahájen krátkou **přednáškou** na téma bezpečnost na internetu, pak následovalo zhlédnutí několika **videí** zaměřených na kyberšikanu, kyberstalking a sexting a následná diskuse. Po této části byla zařazena **interaktivní část** spočívající především ve **skupinové práci**. Třídy byly rozděleny do skupin cca po 8 žácích. Každá skupina si vylosovala úkol (např. vytvořit křížovku, plakát... na téma bezpečného chování v kyberprostoru), na němž společně pracovala. Po vypršení časového limitu výsledky společné práce jednotlivé skupiny **prezentovaly** před ostatními. Projektový den byl zakončen **anketou**. Vedoucím projektového dne byl **školní metodik prevence**. Do aktivity byli zapojeni i třídní učitelé, kteří čas, během něhož žáci pracovali ve skupinách, věnovali pozorování. Své postřehy pak konzultovali se školním metodikem prevence a výchovným poradcem.

Projektový den na téma sociální síť Facebook (2018)

Na výše zmíněný projektový den v tomto roce (2018) navázal další, přičemž byl zaměřen především na **sociální síť Facebook**. Tentokrát byl realizován **ve spolupráci s Policií ČR**. Odborník na kyberprostor spojil přednáškovou formu s interaktivní. Žáci byli poučeni o **legislativě a trestněprávní odpovědnosti**, učili se správnému **nastavení profilu**, aby byl **bezpečný**. Někteří byli velmi překvapeni, kolik informací o nich bylo v krátké době možné zjistit jen proto, že svůj profil nemají správně nastavený. Tento projektový den byl zahájen a ukončen anketou, přičemž s výsledky vstupní ankety byli žáci seznámeni v závěru preventivní aktivity. Obě aktivity byly žáky i učiteli hodnoceny velmi pozitivně, neboť jim přinesly cenné informace i zkušenost spjatou s prožitkem.

*Podrobný popis průběhu projektového dne naleznete v článku **Projektový den Bezpečnost na internetu**.*